

Gaja Višnar

Slovenska dela in avtorje želi popeljati v svet

S Cankarjevo Gospo Judit se po Sloveniji odpravlja še v ZDA in v Kanado.

Za razliko od večine igralcev, ki se trenutno mudijo na oddihu, pa Gaja Višnar pili še zadnje podrobnosti pred premiero Cankarjevega proznega dela Gospa Judit, ki jo bo v obliki monodrame uprizorila 27. julija v okviru festivala Dobimo se pred Škucem v Teatru galerije Škuc, dan zatem pa bo sledila še ponovitev. Več o tem nam je v pogovoru razkrila igralka.

Kaj vas je tako pritegnilo pri Gospe Judit, da ste se jo odločili postaviti na oder?

Ko so po ZDA pred nekaj leti zaokrožili prvi prevodi Cankarjevih dram, smo se na veleposlaništvih RS v ZDA začeli pogovarjati o tem, da bi bilo dobro uprizoriti katero od Cankarjevih del. Istočasno sem se z režiserjem Alenom Jelenom pogovarjala o izvedbi monodrame. Med drugimi mi je priporočil Cankarjevo prozno delo Gospa Judit in ob prvem branju sem se z delom zelo poistovetila, kljub temu da je od njegovega nastanka minilo že več kot stoletje. Navdušila me je tudi za tiste čase napredna zgodba, ki je prej nisem poznala – gre za prvi Cankarjev ženski lik, ki ima »glas« oziroma možnost komentiranja družbe, se sam odloča o svoji prihodnosti, išče nekaj več. To se mi je zazdela dobra iztočnica, da Cankarja popeljem v svet še na drugi ravni, primerljivi z drugimi avtorji prejšnjih stoletij, ki so z ženskimi zgodbami revolucionarno spreminjali svetovno literaturo. K sodelovanju smo povabili še eno najboljših slovenskih prirejevalk romanov Tatjano Doma, ki je v svoji dramatičiji izvzela politične komentarje tistega časa in se osredotočila predvsem na zgodbo Gospe Judit, ki je v veliko pogledih aktualna še danes.

V dramati se fokusirate predvsem na Juditino iskanje idealne ljubezni, ki je pravzaprav nemogoče, saj je napisana kot močna in nekonvencionalna ženska, ki ne sprejema kompromisov in ne more najti dovolj

močnega moškega. Kako zelo se lahko poistovetite z njo glede tega?

V romanu sem prepoznala tudi vzorce številnih samskih in vezanih prijateljic. Ko sem ponovno prebrala Gospo Bovaryjevo, sem čutila podobno. Kakor da so za nami stoletja neizpolnjenih žensk, ki v konfliktu med pričakovanji in realnostjo ljubezni hrepenimo po nečem, kar smo morda videle v Disneyjevih risankah – ali v primeru Eme Bovary in Gospe Judit, prebrala v romanih. Gospa Judit je močna in nekonvencionalna ženska, ki ne sprejema kompromisov, hkrati pa hrepeni po izpopolnenosti prav preko moškega, ki bi ji bil kos, saj v tistem času profesionalna ambicioznost za žensko ni bila mogoča. Od drugih žensk se razlikuje po tem, da ne podleže pričakovanjem družbe, ampak vse življenje išče »nekaj več«, kar je v svoji nerealnosti vedno nedosegljivo. V sodobnem času je podobno, vedno hočemo več. Družbena omrežja nam prikazujejo idealizirane podobe srečnih odnosov in uspehov, ki so nerealne, saj so odnosi zapleteni in zahtevajo kompromise. Ob ustvarjanju te predstave se sprašujem predvsem o naravi odnosov med moškimi in ženskami v zgodovinskem kontekstu. Mislim, da so osnovni vzorci pričakovanj in hrepenenj ostali isti. Ženske so se od nekdaj borile za svoje mesto v družbi, za enakopravnost in spoštovanje, hkrati pa so hrepenele po ljubezni, ki bi jim nudila tako vznemirjenje kot varnost. Po moških, ki so hladnokrvni junaki

na bojnem polju, ko pridejo k njim domov, pa ranljivi in odprti. Kar je težko. Je pa res, da je vsak igralec na istem, sploh v velikih mestih, kot je New York – za vsakdanje življenje morajo imeti

Ženske so se od nekdaj borile za svoje mesto v družbi, za enakopravnost in spoštovanje, hkrati pa so hrepenele po ljubezni, ki bi jim nudila tako vznemirjenje kot varnost.

**Gaja Višnar
kot Gospa
Judit**

zelo trdo kožo, ko prideš na avdicijo, moraš imeti pa v trenutku srce na dlani. Tako da morda le ni tako nemogoče.

Kaj vas najbolj pritegne in kaj najbolj odbije pri nasprotnem spolu?

Privlačijo me samozavestni moški, ki izžarevajo odgovornost in zanesljivost, vedo, kaj hočejo, in se ne bojijo temu slediti. Cenim zrele, ambiciozne in predane osebe, ki so se sposobni soočiti z izzivi, pripravljene vložiti trud ter pokazati svoj pravi jaz. Poleg tega je čustvena inteligentnost bistven del vsakega uspešnega odnosa. Samo moški, ki zna biti ranljiv, razume in zna obvladovati svoja čustva ter prepoznati in sprejeti čustva drugih, lahko ustvarja globlje in bolj izpolnjujoče odnose. Tudi odkrita komunikacija in jasno izražanje stališč sta zame nepogrešljivi del odnosa. Odbije me neiskrenost, labilnost in nenadni obrati, pa tudi kadar mi moški ne more parirati na poti osebnostne rasti. Všeč mi je, kadar je moški radoveden, intelektualno stimulativen in ima širok spekter interesov. Želim si partnerja, s katerim lahko razpravljam o vsem, kljub razlikam v življenjskih izkušnjah – če ga to ne zanima, se mi zdi, da mu manjka strasti, interesa ali sposobnosti za globlje razu-

mevanje sveta okoli sebe. Ne nazadnje iščem partnerja, ki me lahko izzove, navdihne in si vzajemno pomagava rasti. Če sva na različnih ravneh razumevanja, to dolgoročno vodi v nezadovoljstvo in pomanjkanje resnične povezanosti.

So na splošno moški in ženske ter celoten koncept romanc in odnosov zelo drugačni v ZDA, kjer ste študirali?

Mislím, da je tam kultura zmenkov bolj intenzivna – neobvezujoči zmenki so pogostejši. Online zmenki so zelo priljubljeni in sprejeti kot normalen način spoznavanja novih ljudi, sploh v New Yorku, saj je mesto tako nasičeno, da težko najdeš »svojo« osebo. Opažam, da imajo Američani pogosto jasnejša pričakovanja glede zmenkov in odnosov – že na online profilu definirajo lastnosti, ki jih iščejo pri osebi. Neposrednost je cenjena, kar pomeni, da se veliko govori o občutkih, namerah in prihodnosti odnosa že v zgodnjih fazah. »Dating« faza lahko traja dlje in vključuje več neobveznih zmenkov, kjer se par še vedno spozna in odnos ni nujno ekskluziven. Mogoče je več poudarka na spoznavanju preko skupnih dejavnosti, kot so večerje, filmi, športne aktivnosti ipd. Ljudje so splošno rečeno bolj neodvisni in individualistični. Pričakuje se, da bosta imela oba partnerja svoje življenje, hobije in prijatelje zunaj odnosa. Zmenki v Sloveniji se mi zdijo običajno manj pogosti, imajo krajšo »dating« fazo in se hitreje premaknejo k ekskluzivnemu razmerju. Ljudje običajno ne hodijo na zmenke z več osebami hkrati, zveza hitreje napreduje. Tradicionalni načini spoznavanja (prek prijateljev, na družabnih dogodkih) so še vedno pogostejši, čeprav tudi pri nas online dating postaja bolj priljubljen. Slovenski pari so pogosto bolj povezani in prepleteni v svojih življenjih. Mislím, da smo bolj introvertirani in pričakovanja glede zmenkov in odnosov so pogosto manj jasno izražena, kar lahko vodi do več nesporazumov. Je pa res, da je razkorak med generacijami večji kot kadarkoli in mlajše generacije morda že delujejo bolj po amerškem principu. Čez lužo se boste kmalu vrnili s predstavo Gospa Judit. To bodo sploh prve uprizoritve Cankarja v ZDA oziroma v Kanadi. Se vam

zdi, da je še kakšen naš avtor, ki je spregledan v tujini?

Seveda, veliko jih je – s prevodi je enako kot z uprizoritvami – mora se najti nekdo, ki ima za prevod interes in sredstva. V Ameriki sem največkrat zasledila prevode Prešerna, Kosovela, Šalamuna, Flisarja, Kuntnerja, Borisa A. Novaka, Žižka. Michael Biggins je eden od glavnih prevajalcev, ki je sodeloval tudi pri projektu Cankar Goes West. Zdaj opažam, da med navedenimi avtorji ni nobene ženske. Mislím, da recimo Zofka Kveder sploh ni prevedena. Kar je tudi zanimiva misel, ki jo bom gotovo naslovila v kontekstu tega projekta. Sem pa že med svojim bivanjem v ZDA na dogodkih veliko uprizarjala oziroma interpretirala slovenske avtorje, sodelovala s sodobnimi slovenskimi ustvarjalci in podpirala promocijo slovenske kulture v ZDA. Pred pandemijo smo v angleščini uprizorili Antigono po motivih Dušana Jovanovića, ki naj bi jo peljali v NY, pogovarjali smo se tudi za izvedbo Sfankov.si Simone Semenič, pa nam je potem pandemija prekržala načrte. Vsekakor so slovenska dela in avtorji tisti, ki jih želim popeljati v svet, in gotovo se bo kmalu pojavila kakšna nova priložnost. Ob zdajšnjih gostovanjih v Severni Ameriki pa nameravam organizirati okroglo mizo na temo ženskih zgodb z očmi avtorjev v primerjavi z avtoricami. Zanimivo se mi zdi, da so veliko znanih močnih ženskih romanov napisali moški – na primer Gospa Bovaryjeva ali Ana Karenina. Rada bi spregovorila o razlikah v interpretaciji ter o tem, ali ženske avtorice s svojim uvidom ustvarjajo bolj kompleksne, večdimenzionalne in realistične ženske like v literaturi in na filmskem platnu.

Kako težko pa vam je tukaj dobiti delo zaradi tega, ker ste študirali v tujini? Se tudi zato lotevate svojih projektov?

Ker prihajam iz igralske družine, me večina starejših ustvarjalcev na naši sceni pozna že od prej, poleg tega sem vajena »mreženja«, rada hodim v gledališče in na vse možne umetniške prireditve, tako da z navezovanjem stikov nimam težav. Pri nas je bolj problem količina priložnosti, ker neodvisna scena praktično ne obstaja, sredstva so omejena na gledališke hiše

Igralki je v Sloveniji všeč uravnoteženost med delom in prostim časom, dostopnost narave in sveže hrane ter kultura, ki spodbuja druženje in globoke medosebne povezave.

oziroma Ministrstvo za kulturo ter Slovenski filmski center, produkciranje umetniških del ni v praksi slovenskih podjetnikov, koncept mecenstva ni tako razširjen kot v tujini ... Tako da je treba biti za pridobitev sredstev in izvedbo projekta kar spreten. V Ameriki že od malega bolj učijo podjetništva in iznajdljivosti, pri nas se teh kompetenc ne krepi, zato se marsikdo počuti nemočnega. Se pa da in sama se aktivno zavzemam za povezovanje ustvarjalcev, še posebej tistih, ki smo se vrnili iz tujine, saj skupaj lahko ustvarimo več novih priložnosti in obogatimo slovenski umetniški prostor. Za zdaj sem od vrnitve domov na srečo kar redno delala. Svojih projektov se lotevam bolj zato, ker sem tega vajena iz tujine, kjer poudarjajo pomembnost aktivnega ustvarjanja priložnosti v nasprotju s pasivnim čakanjem. Pri nas še toliko bolj, saj avdicije praktično ne obstajajo. Mislím, da ni boljšega načina za povečanje prepoznavnosti kot ustvarjanje lastnih projektov.

Sama se aktivno zavzemam za povezovanje ustvarjalcev, še posebej tistih, ki smo se vrnili iz tujine, saj skupaj lahko ustvarimo več novih priložnosti in obogatimo slovenski umetniški prostor.

Gaja opaža, da so moškim všeč sproščene in samozavestne ženske, ki znajo uživati življenje in se ne obremenjujejo z malenkostmi.